

ПРОБЛЕМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АВТОРА, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СТВОРЕННЯМ ТВОРІВ АРХІТЕКТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

PROBLEMS OF AUTHOR'S RESPONSIBILITY RELATED TO THE CREATION OF ARCHITECTURAL WORKS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Ніколаєва О.В., аспірантка кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглянуто питання, які стосуються правового режиму творів архітектури, для створення яких використовується або потенційно може бути використаний штучний інтелект. Зазначається, що створення твору архітектури як різновиду об'єкта авторського права є складною діяльністю, яка має декілька етапів, тим більше, коли такі твори втілюються в об'єкти архітектури. Застосування комп'ютерних програм зі штучним інтелектом може значно спростити цю діяльність, насамперед, пришвидшити її, проте внаслідок застосування таких програм можуть відбутися зміни в розумінні правового режиму таких творів. Постає питання про можливість поширення на них авторсько-правової охорони чи обмеження їх охорони правом особливого роду (*sui generis*), зміст якого визначено статтею 33 чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Водночас наголошується, що, крім названого закону, особливості правового режиму творів архітектури врегульовано в Законі України «Про архітектурну діяльність», де фактично встановлено особливий правовий статус і додаткові вимоги до архітектора як автора твору, чим йому надано додаткові права, а також на нього покладено додаткові обов'язки й відповідальність у сфері архітектурної діяльності. Тому використання технологій штучного інтелекту для створення твору архітектури та в процесі його втілення в об'єкт архітектури все одно не усуває істотного інтелектуального творчого внеску архітектора, а отже не перетворює такий твір на об'єкт права особливого роду, тобто авторські права на нього виникають.

Залучення штучного інтелекту для створення твору архітектури можливе загалом у двох напрямках: для візуалізації творчого задуму (зокрема й замовником) та для спрощення різного роду інженерних розрахунків. Однак констатуємо, що за чинним законодавством України не є співавторством, тобто не вважається творчим внеском у діяльність автора, тому й застосування штучного інтелекту тут не позбавляє твір оригінальності. Водночас може поставати питання про розподіл цивільно-правової відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок використання штучного інтелекту для інженерних розрахунків, якщо розрахунки були згенеровані штучним інтелектом, розробленим спеціально для такої мети, оскільки в будь-якому разі відповідальним за зведення об'єкта архітектури в цілому є архітектор.

Ключові слова: твір архітектури, твір, авторське право, право особливого роду (*sui generis*), об'єкт архітектури, архітектурна діяльність, штучний інтелект, неоригінальні об'єкти, згенеровані штучним інтелектом, співавторство, відповідальність.

The article deals with the issues related to the legal regime of architectural works for which artificial intelligence is used or may potentially be used. It is noted that the creation of a work of architecture as a type of copyright object is a complex activity which has several stages, especially when such works are embodied in architectural objects. The use of computer programs with artificial intelligence can greatly simplify this activity, first of all, speed it up, but as a result of the use of such programs, there may be changes in the understanding of the legal regime of such works. The question arises as to whether they may be subject to copyright protection or limited to *sui generis* protection, the content of which is defined in Article 33 of the current Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights».

At the same time, it is emphasized that, in addition to the above law, the peculiarities of the legal regime of works of architecture are regulated by the Law of Ukraine «On Architectural Activity», which actually establishes a special legal status and additional requirements for an architect as the author of a work, thus granting him additional rights, as well as additional duties and responsibilities in the field of architectural activity. Therefore, the use of artificial intelligence technologies to create a work of architecture and in the process of its implementation in an architectural object still does not eliminate the significant intellectual creative contribution of the architect, and therefore does not turn such a work into a special kind of right, i.e., copyright arises.

Artificial intelligence can be used to create a work of architecture in two ways: to visualize a creative idea (including by the client) and to simplify various engineering calculations. However, we note that under the current legislation of Ukraine, this is not co-authorship, i.e., it is not considered a creative contribution to the author's work, so the use of artificial intelligence here does not deprive the work of originality. At the same time, the question may arise as to the distribution of civil liability for damage caused by the use of artificial intelligence for engineering calculations, if the calculations were generated by artificial intelligence developed specifically for this purpose, since in any case the architect is responsible for the construction of the architectural object as a whole.

Key words: work of architecture, work, copyright, *sui generis* right, architectural object, architectural activity, artificial intelligence, non-original objects generated by artificial intelligence, co-authorship, responsibility.

Постановка проблеми. Дослідники можливостей використання штучного інтелекту в будівництві припускають, що штучний інтелект має потенціал для автоматизації до 37% завдань, які зазвичай виконують архітектори та інженери. Мова йде насамперед про рутинні та менш творчі завдання, що дасть змогу професіоналам зосередитися на більш стратегічних та творчих аспектах своєї роботи [1]. Водночас ще у 2019 році науковці Університету Карнегі-Меллон твердили, що спроектували нові архітектурні форми без підказок з боку людини, а саме за допомогою штучного інтелекту, який самостійно стежив за діями архітекторів, аналізував їх та за необхідності застосовував для досягнення результату [2]. Однак наразі виникає основне питання, пов'язане із залученням штучного інтелекту в настільки складну діяльність, як створення творів та об'єктів архітектури, а саме про можливість і ймовірність помилок, яка за деякими підрахун-

ками може становити до 20% від усього обсягу умовних відповідей, які надаються штучним інтелектом [3]. Це пов'язано зокрема з тим, звідки штучний інтелект бере матеріал для навчання, оскільки у відкритому доступі в інтернеті є багато як правдивої й корисної інформації, так і хибних відомостей, і відвертої дезінформації. Крім того, варто розмежовувати задачі та функції, для яких використовується штучний інтелект в архітектурній діяльності. Це зумовлює виникнення нових питань, зокрема стосовно охоронних цивільних правовідносин у сфері архітектурної діяльності, а саме відповідальності архітектора як автора з одного боку й захисту його авторських прав з другого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового режиму творів, зокрема й творів архітектури, а також правового регулювання відносин будівництва та архітектурної діяльності в Україні, досліджували такі

вчені, як А. Вербицька, С. Греков, В. Косович, С. Мазуренко, Х. Тарасенко. Крім того, вітчизняні правознавці (Г. Андрощук, К. Маслова-Юрченко, К. Міліцина, Т. Музика, В. Токарева, М. Уткіна) приділяють увагу проблемам визначення правового режиму об'єктів, згенерованих штучним інтелектом, можливості поширення на них авторсько-правової чи іншого роду охорони, зокрема здійснюючи й порівняльно-правові дослідження, що дають змогу запозичити позитивний досвід іноземних держав. Однак саме твори архітектури, для створення яких використовувалася штучний інтелект, наразі комплексно і всебічно досліджено не було, що є прогалиною у вітчизняній цивілістиці. Тим більше, з прийняттям чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] з'явилися норми, у яких окреслюються аспекти використання комп'ютерних програм для створення творів та генерування неоригінальних об'єктів, проте стосовно творів архітектури, безперечно, ці питання залишаються нерозв'язаними, оскільки створення таких творів є складним процесом, і автоматизація різних його етапів може мати різні правові наслідки. Тому метою статті є визначити можливості використання штучного інтелекту для створення твору архітектури, вплив такого використання на правовий режим та авторство такого твору.

Виклад основного матеріалу. Наразі вважаємо слушним констатувати, що здебільшого використання штучного інтелекту для створення творів архітектури не замінює архітектора, а тільки змінює його робочі процеси. Тим більше, зважаючи на чинне законодавство України, згідно з яким архітектор і має право, і по суті зобов'язаний здійснювати авторський нагляд (ч. 3 ст. 11 Закону України «Про архітектурну діяльність» [5]), і в самому понятті авторського нагляду міститься вказівка на правовий статус архітектора, що має особисті немайнові та майнові авторські права. До того ж варто враховувати, що питання, пов'язані зі створенням твору архітектури саме як об'єкта авторського права, врегульовано двома законами України: «Про авторське право і суміжні права» та «Про архітектурну діяльність». Ці два нормативно-правові акти установлюють законодавчі засади правового режиму твору архітектури, однак у різних аспектах. Так, у першому зі згаданих законів мова йде про ознаки твору архітектури як результату інтелектуальної творчої діяльності людини (згідно з нормами цього закону – фізичної особи), оригінального інтелектуального творіння, а також реалізацію прав на нього. У другому ж насамперед йдеться про втілення твору архітектури в об'єкті архітектури, порядок і умови такого втілення, участі в ньому автора як архітектора-фахівця. Причому неможливо визначити, на нашу думку, який із цих законів є первинним у цій сфері, оскільки вони взаємодоповнюють правове регулювання відповідних відносин.

Крім того, варто зазначити, що в ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містяться норми про правовий режим об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою (ураховуючи й технології штучного інтелекту), а також про їх відмежування від творів, для створення яких комп'ютерна програма використовувалася тільки як інструмент. Критерієм такого відмежування є оригінальність, нормативне визначення якої в цьому законі (п. 35 ч. 1 ст. 1) надається вперше. У цьому визначенні підкреслюється, по-перше, що оригінальний твір може створити тільки автор, яким є фізична особа (п. 1 ч. 1 ст. 1), тобто людина, своєю інтелектуальною творчою діяльністю, результати якої відображають творчі рішення автора.

Розглядаючи питання правової охорони твору архітектури варто зважати на його особливості та складність як об'єкта цивільно-правових відносин взагалі та авторсько-правових відносин зокрема. Так, А. Вербицька слушно наголошує на тому, що «твір архітектури часто пов'язаний

з об'єктом архітектури, що створює само по собі ситуацію дуалістичного захисту стосовно фактично одного й того ж самого об'єкта», крім того, вчена логічно розмежує авторське право на твір архітектури та право власності на сам об'єкт архітектури [6, с. 137]. І таке розмежування цілком відповідає й загальним засадам про інтелектуальну власність (ст. 419 Цивільного Кодексу України), і спеціальним нормам авторського права (ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Щодо власне використання штучного інтелекту в архітектурній діяльності один із найбільших розробників технологій штучного інтелекту Adobe наразі твердить, що не існує програмного забезпечення, яке б окремо призначалося для архітектурної діяльності та повністю охоплювало б цей процес [7], проте важко заперечити, що використання штучного інтелекту цілком можливе на різних етапах створення твору архітектури. Тому й можна визначити особливості захисту прав на твір архітектури, пов'язані з різними способами залучення штучного інтелекту до архітектурної діяльності.

Так, найбільш очевидним є використання генераторів зображень, наприклад, Midjourney, Adobe Firefly, для візуалізації певних задумів та швидкої їх демонстрації шляхом створення реалістичних зображень, 3D-моделей та використання інструментів віртуальної реальності. Однак дослідники технологій штучного інтелекту й можливостей використання їх в архітектурі також наводять й інші приклади [3]. Аналізуючи їх, підсумуємо, що інструменти штучного інтелекту, такі як Autodesk Forma [8], можуть отримувати міську інформацію з баз даних відкритого доступу та допомагають швидко створювати масові дослідження з урахуванням екологічних даних, площ поверхів, форм будівель, висоти, невдач, будівельних норм тощо. Тут уже йдеться про здійснення різного роду математичних розрахунків, тобто не тільки про творчу, а про механічну складову архітектурної діяльності. Так само про полегшення певних розрахунків й узагальнення даних може йтися й за необхідності покращити енергоефективність проекту, спростити технічне обслуговування споруди, оцінити вартість, властивості та наявність на ринку певних будівельних матеріалів. У такому разі штучний інтелект фактично виконуватиме роль консультанта архітектора з питань, дотичних до безпосередньо зведення об'єкта архітектури.

І тут виникає питання, наскільки вказані вище варіанти використання штучного інтелекту впливають на оригінальність твору архітектури, іншими словами, відрізняють його від неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, на які виникають права особливого роду згідно зі ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Проте відповідь на це питання, вважаємо, можемо отримати з аналізу норм Закону України «Про архітектурну діяльність», у ч. 4 ст. 29 якого заперечується можливість виникнення співавторства на твір архітектури в осіб, які дають автору об'єкта архітектури технічну, консультативну чи організаційну допомогу. Іншими словами – технічне консультування, організація дотичних робіт у законі не визнається впливом на створення твору архітектури як інтелектуальної творчої діяльності автора (архітектора), а отже й використання штучного інтелекту з цією ж метою не може визнаватися генеруванням відповідного твору, а тільки інструментом, що сприяє створенню твору.

Дещо іншого погляду вимагає генерування зображень, ескізів, проектів, 3D-моделей як етапу створення твору архітектури, який також може бути і втілений, і не втілений в об'єкті архітектури. При цьому слід зауважити на розуміння терміна «проект» згідно з чинним Законом України «Про архітектурну діяльність» (абз. 6 ч. 1 ст. 1), за яким цей термін позначає поняття, що охоплює комплекс документів, серед яких креслення, графічні матеріал, тек-

стові описи, кошториси та інженерні розрахунки. У цих розрахунках міститься низка рішень, як власне архітектурних, так і містобудівних, об'ємно-планувальних, технологічних тощо, визначаються питання вартості. Важливою, на нашу думку, ознакою, що визначає особливості правової природи як твору, так і об'єкта архітектури, є вказівка на відповідність проекту будівельним нормам і правилам. Це, власне, той публічний елемент у приватних відносинах створення твору архітектури, який, по-перше, відрізняє його від інших об'єктів авторського права, по-друге, зумовлює додаткові обов'язки та додаткову відповідальність архітектора як автора вже на етапі створення проекту як виду твору архітектури навіть у тих випадках, коли в законодавстві дозволено виконання проектних робіт без сертифіката (ст. 19 Закону України «Про архітектурну діяльність»).

Крім того, зважаючи на розповсюджене використання генераторів зображень та моделей для візуалізації майбутнього твору архітектури та/або об'єкта архітектури, яке відбувається на основі підказок архітектора або навіть замовника відповідного об'єкта, який таким чином може пояснити архітекторові свої побажання, це не перетворює такі зображення саме у сфері створення творів архітектури на об'єкт, подібний власне твору архітектури, і не означає, на нашу думку, що він може підлягати правовій охороні тільки як об'єкт права особливого роду на підставі ст. 33 Закону України «Про авторське право та суміжні права». Переконані, що це цілком пояснюється нормами Закону України «Про архітектурну діяльність». Так, в абз. 5 ч. 1 ст. 1 цього закону визначено поняття архітектурного рішення, знову ж таки через вказівку на авторство. Таке рішення втілює авторський задум, зафіксований у будь-якій формі, викладений в архітектурній частині проекту як стосовно естетичних, так і стосовно технічних елементів об'єкта архітектури. Тобто архітектурне рішення фактично і є втіленням інтелектуальної творчої діяльності архітектора як автора твору архітектури.

Проте в літературі можна зустріти твердження про те, що « архітектурне рішення слід розглядати як ідею, яка авторським правом не охороняється», хоча авторка тут же зазначає, що «архітектурне рішення, якому надано об'єктивну форму, набуває режиму твору архітектури або малюнків, креслень і схем, що стосуються архітектури в залежності від відповідності форми і змісту архітектурного рішення вимогам державних будівельних норм і правил, містобудівної документації» [9, с. 213–214]. Однак ми бачимо у цьому твердженні суперечливість і водночас підтвердження наших міркувань. Дійсно, відповідні ідеї та уявлення, не зафіксовані в об'єктивній формі, об'єктами правової не є. Так само вони не є й архітектурним рішенням згідно з чинним законодавством України. Для цього вони повинні відповідати державним будівельним нормам і зафіксовані у належній формі. Хоча, погоджуючись з Х. Тарасенко, маємо констатувати, що в разі істотної участі замовника в розробці архітектурного рішення, його детальних вказівок варто надати йому законодавчу можливість бути визначеним співавтором твору архітектури та набувати не тільки майнових, а й особистих немайнових прав на такий твір. Такі рішення можемо вже побачити в прецедентній практиці Об'єднаного Королівства, коли суд визнав факт співавторства архітектора й замовника [9, с. 167–168]. Зважаючи на предмет нашого дослідження вважаємо, що генеративний штучний інтелект в таких випадках може бути використаний як інструмент візуалізації своїх уявлень про майбутній твір за допомогою підказок користувача. Звісно, це не означає, що сам штучний інтелект створює твір, він є, як кажуть «інструментом колажу XXI століття» [10, с. 117], тобто лише генерує зображення з доволі непередбачуваним результатом. До того ж втілення зображеного об'єкта потребує розуміння, наприклад, специфіки навколишнього середовища, мате-

ріалів, сучасних інженерно-технічних можливостей тощо, тобто необхідний подальший супровід такого об'єкта фахівцем, його інтелектуальної творчої участі. І природно в такому разі виникне питання про цивільно-правову відповідальність співавторів, один з яких є архітектором-фахівцем, а другий – нефахівцем-замовником, який, проте, дуже детально взяв участь у створенні твору архітектури та зведенні об'єкта архітектури, під час експлуатації якого виявлено недоліки та (або) заподіяно шкоду. Тут, вважаємо, відповідь однозначна: первинну цивільно-правову відповідальність навіть у разі визнаного співавторства може нести тільки архітектор як фахівець, а не замовник. Водночас варто пам'ятати, що у зведенні об'єкта архітектури, тобто у втіленні твору архітектури, залучені й інші спеціалісти, органи архітектурного нагляду, які за законом і мають право, і зобов'язані контролювати цей процес, відслідковувати й реагувати на порушення, а отже й нести відповідальність за невиконання своїх обов'язків. Але в будь-якому разі це не буде замовник, бо він у цих відносинах бере участь як некваліфікований суб'єкт.

Крім того, варто зважати на дослідження А. Вербицької, яка аналізує правове регулювання відносин створення та захисту творів архітектури в США та робить висновок, що в цій правовій системі задуми та проекти не можуть вважатися твором архітектури, так само як і проектна документація, яка має власний режим цивільно-правової охорони, тобто саме як твір архітектури розглядаються тільки зведені об'єкти архітектурної діяльності чи містобудування, а відносини захисту винаходів та архітектурних рішень, процесів та способів зведення будівель і споруд регулюються патентним правом, а авторське право захищає винятково «творче самовираження» [6, с. 157–158]. Звісно, можна говорити про деяку умовність поділу прав на галузі, підгалузі та інститути, однак за такого підходу твір архітектури стає дуже подібним до картини чи скульптури, які, наомість, не призначені, як правило, до їх безпосереднього використання та експлуатації, на відміну від твору архітектури, при створенні якого мають бути враховані обставини, за яких він використовуватиметься. Тому архітектор, який проектує будівлю чи споруду, має і розумітися на таких аспектах, і брати на себе відповідальність за результат. Тут не можемо не погодитися з твердженням, що кожен твір архітектури, втілений в об'єкті архітектури, має окремий належний тільки йому правовий режим, що пов'язаний із його використанням уже в якості об'єкта права власності [6, с. 163]. Тобто мова йде про дуалістичну природу цього об'єкта, оскільки в разі заподіяння шкоди внаслідок експлуатації об'єкта архітектури, доволі важко відмежувати, як у праві США елемент «творчого самовираження» архітектора від порушення в архітектурному рішенні, якщо розглядати його як об'єкт патентного права. Власне, головним залишається питання суб'єкта, винними діями чи бездіяльністю якого було спричинено шкоду.

Саме на це й спрямовано здійснення авторського нагляду, результати якого, згідно з чинним законодавством України [11], мають детально фіксуватися. Мова йде зокрема про відхилення від проекту, пропозиції щодо їх усунення, про які має бути повідомлений підрядник, а в разі його відмови від усунення відхилень – про це повідомляється і замовник, і орган державного архітектурно-будівельного контролю. Наголошуємо на тому, що реагування на відхилення від проекту під час авторського нагляду є і водночас і правом автора в контексті забезпечення недоторканності твору, і його обов'язком, що пов'язаний з потенційною небезпекою експлуатації твору, який втілюється в об'єкті архітектури.

Норми Закону України «Про архітектурну діяльність», що містяться зокрема в статтях 2, 9, 22, 26 фактично окреслюють особливий правовий статус архітектора як творця і як спеціаліста, «який має повноваження щодо ведення особистої діяльності у сфері архітектурної діяльності,

і який, більше того, несе відповідальність за результати своєї роботи» [12, с. 4]. Причому з аналізу вказаних норм мова йде як про правову охорону авторських прав і результатів творчості архітекторів, так і про його обов'язки й – відповідно – відповідальність. За участі архітектора виконується і проектна документація, і відбувається прийняття в експлуатацію об'єкта, будівництво якого завершено, крім того, у ст. 26 цього закону перелічуються обов'язки архітектора. Однак заслуговує на увагу думка Л. Косовича про те, що ч. 3 ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність» є «неінформативною щодо визначення суб'єкта авторських прав на твори архітектури як загальне правило, адже у визначених законом випадках лише архітектор (а не просто особа, яка творчою працею створила твір) може вважатися автором твору» [12, с. 4]. Вчений розглядає це як законодавчу колізію та вказує на необхідність уніфікованого підходу до визначення суб'єктного складу цих відносин. Натомість ми не бачаємо в такому формулюванні ч. 3 ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність» ніякої колізійності, навпаки, зважаючи на викладене вище, знаходимо підтвердження думки про те, що творчий внесок у створення твору архітектури може зробити не тільки кваліфікований (сертифікований) архітектор, тому й можливе співавторство, у якому один із авторів не є фахівцем. При цьому, звісно, обов'язки архітектора та відповідальність покладатиметься тільки на архітектора.

Водночас слід взяти до уваги, що правовий статус архітектора, що має відповідний сертифікат, з часом може бути втрачений, наприклад, якщо не було пройдено необхідні перекваліфікації чи підвищення кваліфікації тощо, а отже виникає питання, по-перше, про чинність особистих немайнових та майнових прав архітектора як автора, по-друге, про існування його обов'язків та деліктоздатності. Так, вважаємо, що навіть у такому разі авторські права архітектора, як особисті немайнові, так і майнові, чинності не втрачають, однак стосовно обов'язків та відповідальності ситуація дещо інша. За умови, що архітектор вже не має сертифіката, який надає йому право займатися діяльністю по зведенню об'єктів архітектури, він не уповноважений і здійснювати авторський нагляд, що по суті є контролем за діями підрядника, оскільки за законодавством на нього і не може покладатися відповідальність за результат і заподіяну шкоду внаслідок невиявлених недоліків. Так, якщо архітектор юридично втратив кваліфікацію, однак роботи по зведенню об'єкта було не завершено, слід зважати на причини та умови втрати кваліфікаційного сертифіката, а саме на те, чи можуть вони бути пов'язані з чинністю проекту, за яким цей об'єкт зводиться. Якщо ні – і сумнівів у чинності проекту, зокрема у відповідності його будівельним нормам немає, то уже некваліфікований архітектор зберігає авторські права на нього, однак не може здійснювати авторський нагляд, у цьому разі обов'язки, що впливають із авторського нагляду, можуть здійснюватися іншим кваліфікованим архітектором, однак без втручання у зміст уже створеного проекту. Проте логічно, що в такому разі залучений другий архітектор повинен засвідчити, що проект, до реалізації якого його залучають, відповідає відповідним технічним вимогам і нормам, оскільки й відповідальність у цих відносинах уже має нести цей другий архітектор, якщо не доведе, що шкоди було завдано внаслідок недоліків проекту, які були настільки приховані, що їх неможливо було побачити й оцінити як шкідливі.

Насамкінець, зважаючи на поставлену мету дослідження, не можемо не зауважити, що у всесвітньо відомому виданні The Guardian вийшла стаття про китайський стартап XKool, компанію штучного інтелекту, яка має намір зробити революцію в архітектурній індустрії [13], повністю перекинувши на штучний інтелект весь про-

цес створення твору архітектури, починаючи від макетів генерального плану, використовуючи задані параметри, такі як вимоги до денного освітлення, стандарти простору та місцеві правила планування, аж до створення інтер'єрів і деталей будівництва. Водночас маємо зауважити, що в КНР наразі можемо побачити дещо інший підхід, ніж в Україні, ЄС та США, до можливості визнання авторських прав на об'єкти, згенеровані штучним інтелектом [14], який базується на тому, що суди визнають істотним внеском деталізовані підказки людини комп'ютерній програмі. Однак, на нашу думку, не зважаючи на всі підказки людини, результат генерування є непередбачуваним і не є інтелектуальною творчою діяльністю саме цього користувача штучного інтелекту.

Так, штучний інтелект дійсно дає змогу проводити обчислення та прогнозне моделювання, які раніше займали неймовірно багато часу, однак його навчання базується на великій кількості даних. І у зв'язку з цим можна говорити про два аспекти відповідальності: як архітекторів, які все одно повинні контролювати як процес творення твору архітектури, так і зведення об'єкта архітектури, так і розробників штучного інтелекту, які повинні забезпечити валідність даних, які використовують для навчання штучного інтелекту. Так, по-перше, має бути забезпечене отримання цих даних із надійних доказових джерел, по-друге, необхідний механізм контролю за результатом, згенерованим штучним інтелектом. І тут знову постає питання відповідальності у разі завдання шкоди внаслідок створення за допомогою штучного інтелекту твору архітектури, а точніше розподілу такої відповідальності між архітектором, який у будь-якому разі контролює процес архітектурної діяльності, та розробником штучного інтелекту, який застосовується під час створення творів архітектури та зведення об'єктів архітектури.

Висновки. Твір архітектури відрізняється від інших об'єктів авторського права своєю комплексністю, що виявляється в багатоетапному процесі його створення, а також у наявності таких складових, як зображення, текстові описи, моделі, матеріали та процеси, які необхідні для втілення твору архітектури в об'єкт архітектури. Крім того, у чинному законодавстві України встановлено фактично особливий статус автора твору архітектури порівняно з авторами інших видів творів. І цей статус тягне як закріплення в законодавстві додаткових прав, так і встановлення додаткових обов'язків та відповідальності в разі їх невиконання або неналежного виконання.

Особливий порівняно з іншими творами правовий режим творів архітектури зумовлює й інші можливості й правові наслідки застосування технологій штучного інтелекту в архітектурній діяльності для спрощення й пришвидшення виконання різних функцій архітекторів та інженерів. Використання штучного інтелекту в архітектурній діяльності, зважаючи на комплексний характер твору архітектури, не призводить до можливості поширення на об'єкти, згенеровані на певних етапах створення твору архітектури для візуалізації замовлення чи представлення можливого бажаного результату, правового режиму *sui generis*, тобто виникнення прав особливого роду згідно зі статтею 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Це є наслідком того, що особливості правового регулювання створення творів архітектури, а також втілення їх в об'єктах архітектури, регулюється й Законом України «Про архітектурну діяльність», який встановлює обов'язкову істотну участь архітектора як автора твору і відповідно об'єкта. Ця участь є і правом, і обов'язком архітектора, а отже й тягне його юридичну відповідальність за шкоду, завдану внаслідок нездійснення або неналежного здійснення авторського нагляду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Matoso M. Will Artificial Intelligence Replace Architects? *ArchDaily*. URL: <https://www.archdaily.com/1007802/will-artificial-intelligence-replace-architects> (дата звернення: 29.04.2024).
2. Стецюк М. Штучний інтелект навчився створювати архітектурні проекти без участі людини. URL: <https://ecotech.news/architecture/604-shtuchnij-intelekt-navchivysya-stvoryuvati-arkhitekturni-proekti-bez-uchasti-lyudini.html> (дата звернення: 29.04.2024).
3. Lane T. Margins of error – how to work with an AI system that is not always right. *Building*. URL: https://www.building.co.uk/building-the-future-commission/margins-of-error-how-to-work-with-an-ai-system-that-is-not-always-right/5123114.article?utm_medium=website&utm_source=archdaily.com (дата звернення: 29.04.2024).
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Про архітектурну діяльність : Закон України від 20.05.1999 № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
6. Вербицька А. О. Твір архітектури як об'єкт авторського права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 (081 – Право) / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018ч45452. 237 с.
7. Як інтегрувати генеративний ШІ в архітектурний проєкт. URL: <https://www.adobe.com/ua/products/firefly/discover/generative-ai-in-architecture.html> (дата звернення: 29.04.2024).
8. Autodesk Forma: Cloud-based software for early-stage planning and design. URL: <https://www.autodesk.com/products/forma/overview?term=1-YEAR&tab=subscription> (дата звернення: 29.04.2024).
9. Тарасенко Х. Ю. Охорона прав інтелектуальної власності у сфері будівництва : дис. ... канд. юрид. наук / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2022. 243 с.
10. Маслова-Юрченко К. О., Музика Т. О. Авторські права в навчанні та використанні штучного інтелекту: правове регулювання, правозастосовна практика та етичні питання в Україні та за кордоном. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. № 3 (73). С. 115–122.
11. Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 903. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/903-2007-п> (дата звернення: 29.04.2024).
12. Косович В. М. Авторське право на об'єкти архітектурної діяльності: колізії і конкуренції норм. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2022. № 3. С. 1–6. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-3-01-01/2022-3-01-01> (дата звернення: 29.04.2024).
13. Wainwright O. 'It's already way beyond what humans can do': will AI wipe out architects? *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/aug/07/ai-architects-revolutionising-corbusier-architecture> (дата звернення: 29.04.2024).
14. Міліцина К. М. Перспективи об'єктів, створених на основі штучного інтелекту, з позиції авторського права Китайської Народної Республіки. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022. № 95. С. 27–34.